

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolaiksi ja laiksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Vasemmistoliitto kannattaa lukion uudistamista, mutta näkee lukiouudistuksen reunaehdot ongelmallisina. Lukiouudistusta tehdään jo lukkoon lyötyjen opiskelijavalintojen ja ylioppilaskirjoitusten painoarvon lisäämisen lähtökohdista. Toista astetta olisi kuitenkin hyvä uudistaa sen itsensä lähtökohdista kokonaisuutena. Nyt hallitus toteutti ensin ammatillisen koulutuksen reformin ja alkoi vasta tämän jälkeen uudistaa lukiota. Toisen asteen uudistaminen kokonaisuutena on tärkeää, jotta lukioiden ja ammatillisen oppilaitosten välinen yhteistyö on sujuvaa, ja jotta takaamme yhdenvertaiset oikeudet koko ikäluokalle.

Ehdotetussa laissa korostetaan lukiokoulutuksen järjestäjien yhteistyövelvoitetta. Koulutuksen järjestäjän tulisi olla yhteistyössä perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien, korkeakoulujen sekä työ- ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa. Esityksessä korostetaan lukioiden aiempaa tiiviimpää yhteistyötä korkeakoulujen kanssa, mikä voi helpottaa lukiolaisten siirtymistä jatko-opintoihin. Tätä tuetaan myös muuttamalla oppimäärien ja niihin kuuluvien opintojen mitoituksen perusteeksi opintopiste. Toisaalta voidaan kysyä, miksi toisella asteella käytetään jatkossa lukioissa opintopisteistä ja ammatillisella puolella osaamispisteitä.

Hallituksen esityksessä todetaan, että opetus- ja kulttuuriministeriö ja korkeakoulut ovat sopineet, että vuoteen 2020 mennessä todistusvalinnasta tulee pääasiallinen väylä korkeakoulutukseen. Vasemmistoliiton mukaan on ongelmallista, että valintakoeuudistuksesta ei ole käyty kunnollista poliittista keskustelua, vaan se on toteutettu eduskunnan ulottumattomissa olevien prosessien kautta. Ylioppilaskirjoitusten painoarvon lisääminen on iso muutos, joka vaikuttaa koulutuksen järjestäjiin ja opiskelijoihin niin toisella kuin korkea-asteellakin. Tästä huolimatta se toteutetaan ministeriön ja korkeakoulujen välisten tulosneuvotteluiden kautta.

Vasemmistoliitto kannattaa hallituksen esityksen tavoitetta siitä, että vuonna 2030 puolella 25-34 – vuotiaiden ikäluokasta on korkea-asteen tutkinto. Valintakokeiden kehittäminen on kannatettavaa nuorten korkeakoulutukseen pääsyn helpottamiseksi. Valmennuskursseja tarjoavien yritysten roolin vähentäminen onnistuu parhaiten kehittämällä valintakokeita soveltavaan suuntaan esimerkiksi lisäämällä aineistopohjaisten kokeiden osuutta. Ylioppilaskirjoitusten painoarvon lisääminen johtaa puolestaan siihen, että ne ohjaavat lukiokoulutuksen sisältöä nykyistäkin enemmän. Tämä johtaa myös kehitykseen, jossa opiskelijoiden odotetaan erikoistuvan entistä aikaisemmassa vaiheessa. Laajan yleissivistyksen tarjoaminen on Vasemmistoliiton mukaan oltava edelleen lukiokoulutuksen ensisijainen tehtävä.

Hallituksen esityksen tavoite nykyistä laajempien opintojaksojen ja oppiainerajat ylittävien opintojen järjestämisestä on kannatettava. Lukiokoulutuksen yleissivistävän roolin takaamiseksi opiskelijoita pitäisi kannustaa löytämään itselleen mielekkäitä tapoja oppia laaja-alaisesti niin eri oppiaineisiin ja erilaisiin ajattelutapoihin syventyen kuin niitä yhdistellen. Eri oppiaineiden laittaminen vastakkain erilaisissa ylioppilaskokeiden pisteytysmalleissa ei puolestaan edistä lukion yleissivistävää tehtävää. Tärkeää on myös, että yliopistojen autonomia säilyy, kun opiskelijavalinnoista päätetään.

Kalliita valmennuskursseja tarjoavat yritykset siirtyvät jatkossa todennäköisesti lukion puolelle, jos ylioppilaskirjoitusten painoarvoa korkeakoulutukseen pääsyssä vahvistetaan. Tämä voi pahentaa entisestään ongelmaa, jossa lukiokoulutuksen aloittamisen esteenä tai keskeyttämisen syynä on perheen heikko taloudellinen tilanne. Lisäksi tällainen kehityssuunta estää puuttumista kouluttamattomuuden periytymiseen. Korkeakoulutus periytyy jo nyt Suomessa vahvasti ja sosiaalinen liikkuvuus on hidastunut. Opetushallituksen seurantatutkimuksen mukaan riski lopettaa lukiokoulutus kesken on muita alhaisempi niillä, joiden vanhemmilla on korkea sosioekonominen asema (yrittäjä tai ylempi toimihenkilö) tai koulutustaso (korkea-aste) ja vastaavasti riski lopettaa lukio on edellisiä korkeampi työntekijöiden ja työttömien lapsilla.

Lukiokoulutus on oleellisessa asemassa koulutuksellisen tasa-arvon takaamisessa. Vasemmistoliiton mukaan kouluttamattomuuden periytymiseen puututaan tehokkaasti muuttamalla toinen aste maksuttomaksi opiskelijoille. Vasemmistoliitto ehdottaa myös oppivelvollisuuden pidentämistä 18-vuotiaaksi saakka ja laajentamista toiselle asteelle. Oppivelvollisuusiän korottaminen ja laajentaminen toiselle asteelle yhdistettynä maksuttomiin oppimateriaaleihin on tehokas keino ehkäistä koulutuksen ulkopuolelle jäämistä ja keskeyttämistä. Oppivelvollisuusiän nostaminen takaisi jokaiselle nuorelle paikan lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa tai oppisopimuksessa.

Vasemmistoliitto esittää ylioppilaskoejärjestelmästä luopumista ja siirtymistä yhden ja yhtäläisen valintajärjestelmän käyttöön. Tämä toteutetaan korkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten yhteistyönä. Tasa-arvo olisi turvattava valintajärjestelmässä siten, että ylioppilaskirjoituksia tai pääsykokeita varten ei ole tarpeen käydä maksullisia valmennuskursseja. Korkeakoulujen opiskelijavalinta voisi tapahtua toisella asteella alkavien johdantoluontoisten korkeakouluopintojen kautta. Ne voisi suorittaa sähköisesti ajasta ja paikasta riippumatta.

Hallituksen esityksessä todetaan, että jatkossa korkeakouluihin valitaan nykyistä enemmän opiskelijoita avoimessa korkeakoulussa suoritettujen opintojen perusteella. Avoimen korkeakoulun opinnot ovat kuitenkin maksullisia. Jos tätä väylää painotetaan nykyistä enemmän, avoimen opinnot olisivat tehtävä maksuttomiksi opiskelijoille, joilla ei vielä ole tutkintoa.

Lukiokoulutus on myös avainasemassa yhtenä nuorten valintojen ohjaajana. Vasemmistoliiton mukaan on hyvä, että hallituksen esityksessä opiskelijalle tulee oikeus saada säännöllisesti tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta opintojen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää ohjausta. Myönteistä on myös, että ehdotetussa laissa säädettäisiin oppimisen tuesta lukiokoulutuksessa. Myös tässä kohtaa toista astetta on katsottava kokonaisuutena, jotta yhdenvertaiset palvelut koko ikäluokalle voidaan taata.

Suomalaiset koulutusalat ja sitä kautta työelämä ovat vahvasti jakautuneet sukupuolen mukaan. Miesvaltaisia aloja ovat esimerkiksi tekniikan ala ja rakennusala ja naisvaltaisia julkisen sektorin hoiva- ja opetusala. Vahva jako nais- ja miesvaltaisiin aloihin vaikuttaa sukupuolten palkkaeroon sekä ylläpitää stereotyyppisiä sukupuolirooleja, jotka saattavat estää nuoria valitsemasta alaa, joka todella kiinnostaa. Hallituksen esityksessä esitetään, että lukion henkilökohtaista opintojen ohjausta vahvistetaan ja opinto-ohjaukselle asetetaan sisällöllisiä vaatimuksia. Lisäksi lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneella henkilöllä, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, olisi oikeus saada opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin liittyvää ohjausta oppimäärän suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Opinto-ohjauksen sisällöistä on nykyistä vahvemmin tehtävä sukupuolisensitiivistä, jotta nuoret tekevät nykyistä useammin valintoja kiinnostuksensa, ei sukupuolensa perusteella.

Lukioissa esiintyvään kiusaamiseen ja häirintään on puututtava nykyistä tehokkaammin. Lukiolakiin on lisättävä nimenomaiset säännökset kiusaamiseen ja häirintään puuttumisen menettelyistä ja vastuuhenkilöistä.

Lausunnon keskeinen sisältö

Vasemmistoliitto näkee ongelmallisena, että lukiouudistusta tehdään jo lukkoon lyötyjen opiskelijavalintojen ja ylioppilaskirjoitusten painoarvon lisäämisen lähtökohdista. Ylioppilaskirjoitusten painoarvon lisääminen on iso muutos, joka vaikuttaa koulutuksen järjestäjiin ja opiskelijoihin niin toisella kuin korkea-asteellakin. Tämä johtaa myös kehitykseen, jossa opiskelijoiden odotetaan erikoistuvan entistä

aikaisemmassa vaiheessa. Laajan yleissivistuksen tarjoaminen on Vasemmistoliiton mukaan oltava edelleen lukiokoulutuksen ensisijainen tehtävä.

Kalliita valmennuskursseja tarjoavat yritykset siirtyvät jatkossa todennäköisesti lukion puolelle, jos ylioppilaskirjoitusten painoarvoa korkeakoulutukseen pääsyssä vahvistetaan. Tämä voi pahentaa entisestään ongelmaa, jossa lukiokoulutuksen aloittamisen esteenä tai keskeyttämisen syynä on perheen heikko taloudellinen tilanne. Vasemmistoliiton mukaan kouluttamattomuuden periytymiseen puututaan tehokkaasti muuttamalla toinen aste maksuttomaksi opiskelijoille. Vasemmistoliitto kannattaa myös oppivelvollisuuden pidentämistä 18-vuotiaaksi saakka ja laajentamista toiselle asteelle.

Vasemmistoliitto esittää ylioppilaskoejärjestelmästä luopumista ja siirtymistä yhden ja yhtäläisen valintajärjestelmän käyttöön. Tämä toteutetaan korkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten yhteistyönä.

Hallituksen esityksessä todetaan, että jatkossa korkeakouluihin valitaan nykyistä enemmän opiskelijoita avoimessa korkeakoulussa suoritettujen opintojen perusteella. Avoimen korkeakoulun opinnot ovat kuitenkin maksullisia. Jos tätä väylää painotetaan nykyistä enemmän, avoimen opinnot olisivat tehtävä maksuttomiksi opiskelijoille, joilla ei vielä ole tutkintoa.

Lukiokoulutus on myös avainasemassa yhtenä nuorten valintojen ohjaajana. Vasemmistoliiton mukaan on hyvä, että hallituksen esityksessä opiskelijalle tulee oikeus saada säännöllisesti tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta opintojen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää ohjausta. Opinto-ohjauksen sisällöistä on nykyistä vahvemmin tehtävä sukupuolisensitiivistä, jotta nuoret tekevät nykyistä useammin valintoja kiinnostuksensa, ei sukupuolensa perusteella.

Myönteistä on myös, että ehdotetussa laissa säädettäisiin oppimisen tuesta lukiokoulutuksessa. Myös tässä kohtaa toista astetta on katsottava kokonaisuutena, jotta yhdenvertaiset palvelut koko ikäluokalle voidaan taata.

Lukiolakiin on lisättävä nimenomaiset säännökset kiusaamiseen ja häirintään puuttumisen menettelyistä ja vastuuhenkilöistä.